

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra Et Par Ord i Anledning af den gamle Præsts Skrivelse til Fyens og Ribes kaarede Bispe (i Skilderiet No. 54 og 55)

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "Grundtvigs værker", i Grundtvig, N. F. S.: *Grundtvigs værker*, Faculty of Arts, Aarhus University, s. 1027. Onlineudgave fra Grundtvigs Værker: https://tekster.kb.dk/text/gv-1811_163-txt-shoot-idm217.pdf (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Grundtvigs værker

Ophavsret: Materialet er dedikeret til public domain. Du kan kopiere, ændre, distribuere og fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk dog altid at kreditere ophavsmanden.

[Læs CC0-erklæringen](#)

Det andet Raad er en Formaning til Omhu for Skolevæsenet. Denne vil synes Mange unødvendig paa en Tid, da Skolevæsen er en af de brugeligste Kepheste. Overflødig er Formaningen ogsaa virkelig, saa ubestemt som den her er fremsat, men vist nok fortjener og behøver denne Sag at anbefales Landets Biskopper til modent Overlæg og virksom Behandling, thi her som overalt gælder Apostelens Udsagn: Guds Rige bestaar ikke i Ord men i Kraft. I mer end 40 Aar har næsten hver Skribent havt Skolen paa Tunge, mange Lærebøger ere skrevne, Planteskoler indrettede, Love givne, og – saare lidet udrettet. At saa er, at det, trods den redelige Hensigt og Iver, som besjælede Mange, er gaaet saa, tykkes mig at vise, der maa være en Grundfeil der forvirrer og forstyrrer. Grundfeilen er ingen anden end den samme, som hindrer Kirkeordningens Forbedring og som i vor Tidsalder har været og er Aarsagen til saamange Planers Skibbrud; den nemlig, at Man selv ei veed ret, *hvad* Man vil. I fordum Tid var det ikke saa, da vidste Man heri, som i Alt, hvad Man vilde: Man vilde skaffe Almuen enfoldig Kundskab om Salighedsveien efter Guds uforfalskede Ord. Derpaa stiledes ene og det lykkedes. Til Mere trængte Almuen ikke; naar der ikke vare rovgerrige Herremænd, Forvaltere, stundom ogsaa Embedsmænd der vilde drage Fordel af deres Vankundighed. Dette burde Staten ikke taale, om ei for Andet, saa ene for at Bonden ei skulde næsten nødvendig blive, hvad han mangelsteds er blevet: mistænkelig og mistroisk mod Alle. Hin fjerde Frederik, i hvis Dage Kristendom begyndte at forfalde, var derfor ogsaa den første danske Konge, som med Iver søgte at udløse Bondens Sjæl saavel som hans Legeme af Herremænds Vold. Sjette Kristian gik et Skridt videre og befoel, at Skrivning og Regning skulde almindelig læres, men allerede da var den Tid kommet, da Man ei havde stort Mere end Ord tilovers. Skolerne vare ei saaledes aflagde, at en Mand over Bondestanden kunde leve der, og en saadan maatte og *maa* det dog være, som Gamle og Unge skulle have Ærbødighed for. Derfor var Forordningen unyttig; selv de kongelige Skoler opfyldtes med aftakkede Underoffiserer, Skrædere, Skomagere og aldeles forulykkede Studenter. Vankundigheden blev nu mangelsteds større end forhen; thi saalænge kun faa Bønderbørn kunde læse, talte Præst og Degn til dem om Troessandhederne i et Sprog som de forstode; nu derimod lærte de at opramse Luthers uselt oversatte Katekismus og Forklaringer derover, af Mænd, der som oftest kun vidste slet at stemme Foredrag og Sprog efter Menigmands Fatteevne og Tarv. Nu kom Oplysningsperioden. Kristendommens Avindsmænd skrege Ak og Ve over Almuens Vankundighed, som om den var herskesyge Præsters Værk, og Kristendommens Venner, der ei kunde lukke Øiet for hvad der var saa aabenbart, ønskede at fralægge sig Beskyldningen ved selv at raade til Almuens Oplysning. Dette i sig selv deilige Ord blev nu her, som overalt, Løsenet, men *hvor* Oplysningen skulde bestaa, derom er Man hidtil ligesaa lidt blevet enig, som om, hvorledes en *fornuftig* Gudsdyrkelse skal være. Umuligt er det ogsaa at forenes herom, saalænge Man ei har en fast Grundsætning at gaa ud fra; thi om Oplysning og Forstand taler Enhver, eftersom han har Oplysning og Forstand til. Her staa vi nu. Den ædle Pestalozi følte dybt hvor nødvendigt det var, at have en ufravigelig Regel og en vis Grændselinie, bestemt efter Almuens nødvendige Plads i Samfundet; men uden her at ville bedømme hans Fremfærd er det klart, at alt Positivt, som et Menneske selv har optænkt, maa synes enhver anden Tænkter vilkaarligt og virkelig i mange Stykker være det. Ingen Forening, og jeg tør sige, ingen stor og almindelig Forbedring kan finde Sted, før Man kan enes om den Grundsætning, at Bondens Oplysning skal være *kristelig* og afpasset efter hans særegne Vilkaar. Kristendommen bliver da igen som forhen Hovedsagen, Skrivning og Regning næst derefter den almindeligste Fordring, og kun de bedre Hoveder, som ere de, der staa Fare for at forvildes fra den kristelige Enfoldighed, bekræftes i Troen ved en Tilsætning af passelig Kundskab om det, som Naturen og Historien kan lære om Gud og hans Husholdning i Tiden og Rummet. At nogle af disse Kundskaber, saasom især om Fædrenes Hændelser, saavidt muligt, bleve almindelige var vist nok godt, men Hovedsagen er, at disse Kundskaber traadte aldeles i Kristendommens Tjeneste og meddeltes paa en livlig, underholdende Maade. Intet kan være fordærligere, end at ville føre Almuen nogle Trin opad en Stige og lade den staa der, og intet daarligere, end at ville gøre den videnskabelig. Bort altsaa med disse Kundskabsbillinger, som maa opvække enten en Tidighed, der ei kan tilfredstilles, eller Ækkelhed for al aandig Føde! Bort med disse afpillede Benrade, som Man har bemalet med alskens Navne paa Dyr og Mænd, Stæder og Lande, Stjerner og Planeter; bort med alt det Kram hvis Forglemmelse var det bedste der kunde times den Bondemand, i hvis Hukommelse det var indproppet! Har den naadige Gud ved Videnskaberne ledt os til visse Endeligheder, lært os tydeligere, end vore Fædre, at skue Kærlighedens vise og mægtige Finger i Tingene og Tidernes Løb, saa lader os dog ikke række vore svage Brødre den haarde Spise, hvorpaa Aarhundreder tykkede Drøv, uden at kunne fordøje den, men hellere tillave dem en styrkende Ret af de Urter hvis Kraft og uskadelige Velsmag Tidernes Erfaring har lært. Lader os af sundt Egetømmer, med hellig Kløgt danne et Boskab til Bondestuen, paa hvilket Bibelen kan finde sømmelig og hæderlig Plads, da Pyntelighedens Djævel har forjaget den fra de Stores Marmorborde og fra Vismandens Hylder. Indtil dette kan ske, var det nok bedst, ene at sørge for, at Skolerne fik Lærere, som kunde læse, skrive og regne nogenledes, og som fremforalt vare *kristelige* i Lærdom og Vandel; men da maatte der og sørges for, at de i deres Ansigts Sved dog ogsaa kunde have Brød at æde. Dette er i Sandhed en Sag af den Vigtighed, at jeg ret inderlig vilde ønske mig Kraft og Held til at lægge Bisper, Amtsprovster og Alle, hvem Kongen betroede sine gode Hensigters Udførelse, ret nær paa Hjerte. At bie indtil Degnenes Afgang aabner en ny Indtægtskilde, er paa mange Steder at lade Vankundighed og Vantro saaledes rodfæstes, at de seent eller aldrig oprykkes. Der er aldeles ingen Tvivl om, at naar Amtsprovsterne indgik med en Forestilling om et midlertidigt Tillægs Ligning paa Sognene, hvor Degnene endnu leve, det jo vilde bifaldes. Saa er ogsaa sket paa Falster. .